

Un abansdísar entà respóner a ua question non dita...

A véder... Renart, que'u coneishem a de bon : dens las nostas cançons, per exemple, que dança ua ronda emblematica e estranha dab lo lop e la lèbe, e dens los nostes arreproèrs que l'atrapam per la coda quan ns'i escadem en quauquarren de complicat. Mei qu'aquò ! La soa naishença en francés, dab aqueth nom, qu'ei contemporanèa deu purmèr tèrç de la produccion deus trobadors. Quauques uns deus nostes grans poètas deu sègle XII^{au} que hèn referéncia ad aqueth nom « Renart » entà designar un enganaire. Mes ací, au delà de la necessitat de méter a portada deus nostes escolans aqueths tèxtes de la cultura europèa, perqué perpausar au public escolar aquera traduccion de Renart en occitan ? Que risca de s'i morir com lo de Roqueta dens un bacin vueit d'on non pòt sortir (*La mandra dins lo pesquièr*), hòra de las soas peadas, de las soas marcas... Per'mor, de vertat, qu'a de comun la fièra riquessa fondatora de la cultura occitana dab aqueth personatge polimòrfe, « de l'ombra e de la tuta » qui organiza lo son èste dens los intersticis de l'evidéncia entà har esclatar la vertat qui destorba ? O, entad ac díser d'un aute biais, de la nueit a la lutz torçada, qu'ei çò qui, a despart deu son quite nom, e pertòca la cultura occitana contemporanèa en aqueth « roman » qui tostemps estó sabent (aqueths borgés o aqueths « poderós » qui se trufan d'eths medishs en travestir los ròtles), dens çò qui embelina per aquera poetica de rusa, en aqueth polit exorcisme per l'arríder deus poders tostemps usurpats ?

Òc, qu'ei en question ? Non pas çò qui basteish ua civilizacion de la longa durada, la morala e la ierarquia : quan, despuish mei de cent ans, e's balharà a léger aus mainatges, Renart qu'ei de maishanta companhia : ne'u volerem pas com amic, e com conegut tanpòc ! Dens lo monde, Renart qu'ei un maishant, l'incarnacion de la pensada òrra : « l'aute » n'a pas nada valor. Totun, dab la soa malícia costumèra, aqueth personatge millenari

que'ns mia a'ns pausar questions sus çò qui èm hens lo noste pregond. N'ei pas en question l'istòria mes, d'un biais modèrne, la memòria. E donc solide alavetz de nos...

De nos e deu noste biais d'estar dens lo monde. Per'mor, au delà de l'evidéncia d'aquera paraula qui torna despuish lo temps de mainatge, qu'ns ditz que lo hòrt ne ganha pas tostemps, o enqüèra que la fòrça vertadèra n'ei pas en l'aparéncia fisica, qu'ei la consolacion immorau de cara a la liturgia deu poder. Arrèrhilh deus animaus d'Esòp e pairbon deu Picaro, Renart qu'ei un escamotaire dont la masca e'u permet l'accion. Qu'amuisha çò de superficiau entà escóner çò d'essenciau, en balhar a véder au son interlocutor çò qui espèra. Solide, au classicisme deus poders que va opausar lo borlèsc de las trufadas, en pausar l'arríder com remèdi a la desfortuna : n'ei pas ací l'ironia volteriana qui afronta las murrallas deus empèris mes l'arríder rabelaisian qui'n va sapar las fondacions.

E puish, solide, au delà de las evidéncias de l'arríder, qu'ei un raconte d'educacion dont se parla. En tornar préner l'imatge de Ciceron mes en l'inversar, a la debuta deu sègle XVI^{au}, Machiavel que conselha au prince d'estar vop meilèu que leon : « e a quello che ha saputo meglio usare la volpe, è meglio successo » [lo qui mei s'i a sabut har de la vop qu'a avut màger succès]. En la grana escroqueria deu monde, apréner las rusas e identificà's a l'escamotaire entà non pas estar enganat peus devis sentenciós deus qui pòrtan las marcas de la fòrça... Après Montaigne, un renard pascalian si cau.